

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΜΑΡΤΖΕΛΟΥ

Καθηγητή ΑΠΘ

**ΟΙ ΔΙΑΘΡΗΣΚΕΙΑΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΤΟΥ
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΗ
ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ**

Εισαγωγή

Ο διαθρησκειακός διάλογος ως μέσο για την επικράτηση των ιδεωδών της ειρήνης και της δικαιοσύνης κατά τη συμβίωση των Χριστιανών με έτεροθρήσκους δέν ήταν άγνωστος στήν πρακτική και την ιστορία της Έκκλησίας και ιδιαίτερα της Όρθοδοξίας. Ωστόσο από τά μέσα του 20ού αιώνα και έξης ή Όρθόδοξη Έκκλησία συνειδητοποίησε έτι περισσότερο την ανάγκη του διαθρησκειακού διαλόγου, δεδομένου ότι στήν εποχή μας ό κίνδυνος των θρησκευτικών αντιπαραθέσεων, όταν μάλιστα αυτές τροφοδοτούνται από τό φανατισμό και τη μισαλλοδοξία, μπορεί νά αποβεί μοιραίος γιά την παγκόσμια ειρήνη. Τά τραγικά γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001, πού χαρακτηρίστηκε ως «ή ημέρα πού άλλαξε τόν κόσμο», αλλά και όσα ακολούθησαν στή συνέχεια, κατέδειξαν και έπιβεβαίωσαν μέ τόν πιό εύγλωττο τρόπο την αναγκαιότητα του διαλόγου και της συνεργασίας των διαφόρων θρησκευτικών ήγετων, προκειμένου νά μή μεταβάλλεται ή θρησκεία σέ όργανο έξυπηρέτησης έθνικιστικών επιδιώξεων και πολιτικών σκοπιμοτήτων εις βάρος όχι μόνο της ανθρωπότητας, αλλά ουσιαστικά και της ίδιας της θρησκείας. Όπως πολύ εύστοχα έπισημάνθηκε ήδη στή διακήρυξη της Βέρνης (1994), «ό πόλεμος έν ονόματι της θρησκείας είναι πόλεμος εναντίον της θρησκείας».

**α) Πανορθόδοξες αποφάσεις γιά τίς διαθρησκειακές
πρωτοβουλίες της Όρθοδοξίας**

Μέσα στά πλαίσια της νέας αυτής πραγματικότητας ή Όρθόδοξη Έκκλησία επέδειξε ιδιαίτερο ένδιαφέρον γιά την

ανάληψη διαθρησκειακῶν πρωτοβουλιῶν, μέ στόχο τή διαφύλαξη καί ἐπικράτηση τῆς εἰρήνης ἀνά τόν κόσμο.

Ἦδη κατά τήν Α' Πανορθόδοξη Διάσκεψη τῆς Ρόδου (1961) συμπεριέλαβε στήν Ἡμερησία Διάταξη τῆς μέλλουσας νά συνέλθει Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου τόσο τό θέμα «Ὁρθοδοξία καί ἄλλαι θρησκείαι» ὅσο καί τό θέμα «Συμβολή τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν στήν ἐπικράτηση τῶν χριστιανικῶν ἰδεωδῶν τῆς εἰρήνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀδελφосύνης καί τῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν λαῶν»¹.

Σταθμό στή συνειδητοποίηση τῆς ἀναγκαιότητας τοῦ διαθρησκειακοῦ διαλόγου σέ πανορθόδοξο ἐπίπεδο ἀποτέλεσαν τόσο ἡ Α' Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη (Σαμπεζύ, 1976), ὅσο καί ἡ Γ' Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη (Σαμπεζύ, 1986), ἡ ὁποία μάλιστα στό μακροσκελές Κείμενό της ἀναφέρεται, σύμφωνα καί μέ τόν τίτλο τοῦ Κειμένου, στή «Συμβολή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς ἐπικράτησιν τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀδελφосύνης καί τῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν λαῶν, καί ἄρσιν τῶν φυλετικῶν καί λοιπῶν διακρίσεων», ἐκφράζοντας μέ τόν τρόπο αὐτό τήν ἐπίσημη ἐπί τοῦ θέματος αὐτοῦ θέση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας².

Μέσα σ' αὐτό τό πνεῦμα τῶν πανορθοδόξως εἰλημμένων ἀποφάσεων τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο σέ συνεργασία μέ ἀρμόδιους πολιτικούς καί θρησκευτικούς φορεῖς πρωτοστάτησε στή διοργάνωση ἀφενός διμερῶν Ἀκαδημαϊκῶν Διασκέψεων μέ τόν Ἰουδαϊσμό καί τό Ἰσλάμ καί ἀφετέρου Διαθρησκειακῶν Συνεδρίων καί Συναντήσεων ἡγετῶν καί ἐκπροσώπων τῶν τριῶν μονοθεϊστικῶν θρησκειῶν, τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, τοῦ Χριστιανισμοῦ καί τοῦ Ἰσλαμισμοῦ.

β) Διμερεῖς Ἀκαδημαϊκές Διασκέψεις μέ τόν Ἰουδαϊσμό καί τό Ἰσλάμ

1. Βλ. Γ. Ν. Λαμπόπουλου, «Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν καί διαθρησκειακός διάλογος», στο *Καθ' ὁδόν*, τεύχ. 3 (1992), σ. 46 ἑξ.

2. Βλ. «Ἡ συμβολή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς ἐπικράτησιν τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀδελφосύνης καί τῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν λαῶν, καί ἄρσιν τῶν φυλετικῶν καί λοιπῶν διακρίσεων», στό *Ἐπίσκεψις* 369 (15-12-1986), σ. 19. Βλ. καί I. Bria – Π. Βασιλειάδης, *Ὁρθόδοξη χριστιανική μαρτυρία. Ἐκκλησία – Κοινωνία – Οἰκουμένη* 1, Ἐκδ. Τέριος, Κατερίνη 1989, σ. 164.

Οί Ακαδημαϊκές Διασκέψεις μέ τόν Ιουδαϊσμό καί τό Ισλάμ ξεκίνησαν χάρις στίς πρωτοβουλίες τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ὁρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στό Σαμπεζύ (Γενεύη) μακαριστοῦ Μητροπολίτη τότε Ἑλβετίας καί κατόπιν Ἀδριανουπόλεως κ. Δαμασκηνοῦ.

Μέ τόν Ιουδαϊσμό, ὕστερα ἀπό μιά προκαταρκτική συνάντηση ἐκπροσώπων τῶν δύο θρησκειῶν πού ἔγινε στή Γενεύη τό 1976, πραγματοποιήθηκαν μέχρι τώρα ἑπτά Ακαδημαϊκές Διασκέψεις. Ἡ πρώτη ἔλαβε χώρα στή Λουκέρνη (16-18 Μαρτίου 1977) μέ θέμα «Ἡ ἔννοια τοῦ νόμου στήν Παλαιά καί τήν Καινή Διαθήκη», ἡ δεύτερη στό Βουκουρέστι (29-31 Ὀκτωβρίου 1979) μέ θέμα «Παράδοση καί Κοινότητα στόν Ιουδαϊσμό καί τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία», ἡ τρίτη στήν Ἀθήνα (21-24 Μαρτίου 1993) μέ θέμα «Συνέχεια καί ἀνανέωση», ἡ τέταρτη στή Μααλέχ Χασαμίσα τῆς Ἱερουσαλήμ (13-16 Δεκεμβρίου 1998) μέ θέμα «Ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ σύγχρονου κόσμου ἀπό τήν Ὁρθοδοξία καί τόν Ιουδαϊσμό», ἡ πέμπτη στή Θεσσαλονίκη (27-29 Μαΐου 2003) μέ θέμα «Ἡ πιστότητα στίς πηγές: κοινή δέσμευση γιά τήν εἰρήνη καί τή δικαιοσύνη»³, ἡ ἕκτη στήν Ἱερουσαλήμ (14-15 Μαρτίου 2007) μέ θέμα «Θρησκευτική ἐλευθερία καί ἡ σχέση μεταξύ ἐλευθερίας καί θρησκείας»⁴ καί ἡ ἑβδομη στήν Ἀθήνα (10-12 Νοεμβρίου 2009) μέ θέμα «Ὁ κόσμος μέσα στήν κρίση: Ἠθικές προκλήσεις καί θρησκευτικές προοπτικές»⁵. Στόχος αὐτῶν τῶν Διασκέψεων ὑπῆρξε ἡ ἐπισήμανση κοινῶν στοιχείων τῶν παραδόσεων τῶν δύο θρησκειῶν, πού τροφοδοτοῦν τή θρησκευτική ἐμπειρία καί τήν πνευματικότητα τῶν πιστῶν τους. Πρέπει ἐπίσης νά τονίσουμε ὅτι καί οἱ δύο πλευρές ἔχουν ὑπογραμμίσει ἀφενός τήν ἀναγκαιότητα τῆς ἀπόλυτης καί ἄνευ ὅρων συνταγματικῆς καί νομοθετικῆς ἐγγύησης τῆς πλήρους ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, καθῶς καί κάθε ἄλλης θρησκευτικῆς ἐ-

3. Βλ. Δαμασκηνοῦ Παπανδρέου (Μητροπολίτου Ἑλβετίας), *Λόγος Διαλόγου (Ἡ Ὁρθοδοξία ἐνώπιον τῆς τρίτης χιλιετίας)*, Ἐκδ. Καστανιώτη, Ἀθήνα 1997, σ. 311 κ.έ.

4. Βλ. <http://www.jcrelations.net/Communiqu%E9,+Sixth+Academic+Meeting+between+Judaism+and+Orthodox+Christianity%3Cbr%3EJerusalem,+March+14-15,+2007.2016.0.html?L=3>

5. Βλ. <http://theorthodoxchurch.info/blog/news/2009/11/7th-academic-consultation-between-orthodox-christianity-and-judaism/>

λευθερίας για όλους τους υπηκόους του κράτους του Ισραήλ ή των χριστιανικών και ισλαμικών κρατών και αφετέρου τη νομοθετική προστασία τόσο της ισότητας όλων ενώπιον του νόμου όσο και των διεθνώς αναγνωρισμένων κοινωνικών δικαιωμάτων.

Πολύ περισσότερες και τακτικότερες υπήρξαν οι Ακαδημαϊκές Διασκέψεις με τό Ισλάμ, χάρις στη συνεργασία του Ορθόδοξου Κέντρου του Οικουμενικού Πατριαρχείου στο Σαμπεζύ με τη Βασιλική Ακαδημία της Ιορδανίας (Αμμάν) για την έρευνα του ισλαμικού πολιτισμού (Al-Albait Foundation), με την ένθερμη μάλιστα υποστήριξη του πρίγκιπα - διαδόχου της Ιορδανίας Χασάν. Μέχρι τώρα, ύστερα από δύο προπαρασκευαστικές Συναντήσεις που έγιναν ή πρώτη στο Windsor της Αγγλίας (1984) και ή δεύτερη στο Αμμάν της Ιορδανίας (1985), πραγματοποιήθηκαν ένδεκα Διασκέψεις. Η πρώτη Διάσκεψη έλαβε χώρα στο Σαμπεζύ της Γενεύης (16-20 Νοεμβρίου 1986) με θέμα «Αυθεντία και θρησκεία», ή δεύτερη στο Αμμάν της Ιορδανίας (20-25 Νοεμβρίου 1987) με θέμα «Πρότυπα ιστορικής συνυπάρξεως μουσουλμάνων και χριστιανών και μελλοντικές προοπτικές», ή τρίτη στο Σαμπεζύ (12-15 Δεκεμβρίου 1988) με θέμα «Ειρήνη και δικαιοσύνη», ή τέταρτη στην Κωνσταντινούπολη (10-14 Σεπτεμβρίου 1989) με θέμα «Ο θρησκευτικός πλουραλισμός και τά όριά του», ή πέμπτη στο Αμμάν (26-28 Ιουλίου 1993) με θέμα «Οί νέοι και οί αξίες της μετριοπάθειας», ή έκτη στην Αθήνα (8-10 Σεπτεμβρίου 1994) με θέμα «Παιδεία για κατανόηση και συνεργασία», ή έβδομη στο Αμμάν (3-5 Ιουνίου 1996) με θέμα «Τό εκπαιδευτικό σύστημα στο Ισλάμ και τόν Χριστιανισμό», ή όγδοη στην Κωνσταντινούπολη (3-5 Ιουνίου 1997) με θέμα «Προοπτικές συνεργασίας και συμμετοχής μεταξύ χριστιανών και μουσουλμάνων ενώπιον της τρίτης χιλιετίας», ή ένατη στο Αμμάν (10-12 Νοεμβρίου 1998) με θέμα «Μουσουλμάνοι και Χριστιανοί στη σύγχρονη κοινωνία. Η εικόνα του άλλου και τό νόημα της ισοπολιτείας», ή δέκατη στο Μπαχρέϊν (28-30 Οκτωβρίου 2002) με θέμα «Ο ρόλος της θρησκείας για την ειρηνική συνύπαρξη στη

σύγχρονη κοινωνία»⁶ και ή ένδέκατη στην Αθήνα (11-13 Δεκεμβρίου 2008) μέ θέμα «Η δυνατότητα οικόδομησης του διαθρησκευακού διαλόγου»⁷. Στίς Διασκέψεις αυτές συμμετείχαν εκπρόσωποι τής θρησκευτικής και πολιτικής ήγεσίας, καθώς και ειδικοί ακαδημαϊκοί έρευνητές, μέ σκοπό νά μελετήσουν σέ βάθος τίς προϋποθέσεις συνεργασίας τών δύο θρησκειών για τήν αντιμετώπιση τών προβλημάτων πού σχετίζονται μέ τήν ειρηνική συνύπαρξη και τήν αμοιβαία κατανόηση τών πιστών τους. Τά πορίσματα τών Διασκέψεων αυτών υπήρξαν αρκετά ένθαρρυντικά και ευοίωνα για τήν περαιτέρω συνέχιση παρόμοιων διαθρησκευακών πρωτοβουλιών. Φάνηκε ήδη σαφώς μέ βάση τίς πηγές τών δύο θρησκειών ότι ό θρησκευτικός φανατισμός είναι ασυμβίβαστος όχι μόνο μέ τό πνεῦμα του Χριστιανισμού, αλλά και μέ τό μήνυμα του Ισλάμ⁸.

γ) Διαθρησκευακά Συνέδρια και Συναντήσεις εκπροσώπων τών τριών μονοθεϊστικών θρησκειών

Έκτός από τίς παραπάνω Ακαδημαϊκές Διασκέψεις τό Οικουμενικό Πατριαρχείο, όπως είπαμε, ανέπτυξε πρωτοβουλίες για τήν πραγματοποίηση όχι μόνο Διεθνών Διαθρησκευακών Συνεδρίων αλλά και Συναντήσεων ήγετών και εκπροσώπων τών τριών μονοθεϊστικών θρησκειών. Μέχρι τώρα πραγματοποιήθηκαν τρία Διεθνή Διαθρησκευακά Συνέδρια και τρεις Διαθρησκευακές Συναντήσεις.

Όσον αφορά τά Διαθρησκευακά Συνέδρια, και τά τρία πραγματοποιήθηκαν στην Κωνσταντινούπολη σέ συνεργασία του Οικουμενικού Πατριαρχείου μέ τό Ίδρυμα τής Νέας Υόρκης «Κραυγή τής συνειδήσεως» και είχαν ως θέμα «Ειρήνη και Ανεκτικότητα (Ανεξιθρησκεία)». Τό πρώτο έλαβε χώρα μεταξύ

6. Βλ. Βλ. Δαμασκηνού Παπανδρέου (Μητροπολίτου Έλβετίας), «Ο ακαδημαϊκός διάλογος χριστιανών και μουσουλμάνων», στο *Καθ' όδόν*, τεύχ. 3 (1992), σ. 7 κ.έ. και *Λόγος Διαλόγου* (Η Όρθοδοξία ένώπιον τής τρίτης χιλιετίας), Έκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1997, σ. 316 κ.έ. Βλ. και Γρ. Δ. Ζιάκα, *Θρησκευολογικά μελετήματα*, τόμ. Α' (Ζώντας άρμονικά μέ τούς ανθρώπους), Έκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 309 κ.έ.

7. http://www.spc.rs/eng/dialogue_between_christianity_and_islam

8. Βλ. Γρ. Δ. Ζιάκα, όπ. παρ., σ. 394.

7-9 Φεβρουαρίου 1994 καί κατέληξε στήν περίφημη *Διακήρυξη* τοῦ *Βοσπόρου*, ἡ ὁποία καταδικάζει κάθε μορφή πολέμου καί κυρίως τοῦ πολέμου ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας, τονίζοντας τήν ἀνάγκη συνεργασίας τῶν τριῶν μονοθεϊστικῶν θρησκειῶν γιά τήν ἐπικράτηση τῆς εἰρήνης, τῆς ἀμοιβαίας ἀνοχῆς καί συνυπάρξεως στόν κόσμο, στόν ὁποῖο ἡ ἔξαρση τοῦ ἐθνικισμοῦ ὀδηγεῖ σέ συγκρούσεις καί αἱματοχυσίες. Γί' αὐτό καί ὑπογραμμίζει τήν ὑποχρέωση τῶν πολιτικῶν καί θρησκευτικῶν ἡγετῶν νά καλλιεργήσουν καί νά προωθήσουν μέ κάθε μέσο τό διάλογο μεταξύ τῶν ἀνθρώπων καί τῶν λαῶν γιά τήν οἰκοδόμηση τῆς ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης, τῆς ἀγάπης καί τοῦ ἀλληλοσεβασμοῦ⁹. Στό δεύτερο πού συνήλθε μεταξύ 7 καί 9 Νοεμβρίου 2005 ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης στήν ἐναρκτήρια ὁμιλία του ὑπογράμμισε τήν ἀνάγκη τῆς εἰρηνικῆς συνύπαρξης τῶν ὁπαδῶν διαφορετικῶν θρησκειῶν γιά τό καλό τόσο τῶν πιστῶν ὅσο καί τῶν ἀπίστων καί ἐξέφρασε τήν ἐλπίδα ὅτι ἡ ἐν λόγω Συνάντηση θά ἀποκαλύψει τίς δυνατότητες κατανόησης, ἢ τουλάχιστον τήν ἀπεμπλοκή τῆς θρησκείας ἀπό γεγονότα πού ὀδηγοῦν σέ συγκρούσεις¹⁰. Στό τρίτο πού συνήλθε πρὶν ἀπό τρεῖς βδομάδες ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης στήν ὁμιλία του τόνισε ὅτι τό μεγαλεῖο καί εἰδικά ἡ μυστική ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ ἀποκλείει τή συσχέτιση πολιτικῶν καί ἐθνικῶν συγκρούσεων μέ τή θρησκευτική πίστη. Τουναντίον, ὀδηγεῖ στή συναίσθηση ὅτι αὐτός πού ἀγαπᾷ τόν Θεό πραγματικά καί χωρίς ἰδιοτέλεια κατανοεῖ τήν οἰκουμενικότητα τῆς ἀνθρωπότητας, τήν ταυτότητα τοῦ τελικοῦ της προορισμοῦ καί τό πόσο ἀντίθετη εἶναι πρὸς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ ἡ πρόθεση κάποιου ἡγέτη νά στήσει τό ἔθνος του πάνω στά ἐρείπια ἑνός ἄλλου. Πρακτικά αὐτό σημαίνει ὅτι ὑπάρχει ἡρεμὴ ψυχική διάθεση πρὸς ὅλους, ἀδελφικά αἰσθήματα πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καί μιά οἰκουμενική στάση πού περιλαμβάνει ὁλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα. Ἐμεῖς, τόνισε, οἱ θρησκευτικοὶ ἡγέτες πού πιστεύουμε ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἡ πηγή τοῦ ζῶντος

9. Βλ. ὅπ. παρ. 254 ἐξ.

10. Βλ. <http://www.ec-patr.gr/synedria>, *Εἰρήνη – Συμφιλίωση II, Χαιρετισμός τῆς Α.Θ. Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, κατὰ τήν ἐναρξιν τοῦ Διαθρησκειακοῦ Συνεδρίου ἐπὶ τοῦ θέματος "Εἰρήνη καί Ἀνεξιθρησκεία Β'" (07/11/2005).*

ὕδατος ὀφείλουμε να δώσουμε στή διψασμένη ἀνθρωπότητα αὐτό τό θεῖο ὕδωρ καί νά φυτέψουμε ὅσο περισσότερες πνευματικές ὁάσεις μπορούμε¹¹.

Στό σημεῖο αὐτό θά μπορούσαμε νά ἀναφέρουμε καί τό διήμερο Διαθρησκευτικό Σεμινάριο πού πραγματοποιήθηκε ὑπὸ τήν αἰγίδα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στήν Ἱ. Μονή Βλατάδων τῆς Θεσσαλονίκης (16-17 Ἰανουαρίου 2001) μέ θέμα «Ἡ ἐπίτευξη ἀλληλοκατανόησης μεταξύ τῶν ΜΜΕ καί τῶν θρησκευτικῶν Κοινοτήτων τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης». Τό Σεμινάριο αὐτό, στό ὁποῖο συμμετεῖχαν ἐκπρόσωποι τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καί Δογμάτων τῆς Ἀνατολικῆς καί Δυτικῆς Εὐρώπης, θρησκευτικοί ἡγέτες τοῦ μουσουλμανικοῦ κόσμου τῆς περιοχῆς τῆς Ν.Α. Εὐρώπης, ἐκπρόσωποι πολιτικῶν ἀρχῶν, καθώς καί δημοσιογράφοι ἀπό διάφορες χῶρες τῆς Εὐρώπης, εἶχε ὡς στόχο, μέσα στά πλαίσια τῆς προσπάθειας γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς εἰρήνης καί τῆς ἀρμονικῆς συμβίωσης τῶν λαῶν τοῦ Βαλκανικοῦ χώρου, τήν ἐξοικείωση τῶν δημοσιογράφων τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης μέ τίς ἱστορικές, πολιτισμικές καί θρησκευτικές ἰδιαιτερότητες τῶν Βαλκανίων, οἱ ὁποῖες δέν ἦταν ἀρκετά γνωστές στή Δυτική κοινὴ γνώμη¹².

Μεγάλη ἐπίσης διεθνὴ ἀπήχηση εἶχαν καί οἱ Διαθρησκευτικές Συναντήσεις πού προέβαλαν σημαντικά τόν εἰρηνοποιό ρόλο τῆς Ὁρθοδοξίας ἀνά τόν κόσμο.

Ἡ Α' Διαθρησκευτικὴ Συνάντηση πραγματοποιήθηκε ὑπὸ τήν αἰγίδα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως στὶς Βρυξέλλες (19-20 Δεκεμβρίου 2001) μέ θέμα «Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ κόσμῳ». Σ' αὐτὴν ἔλαβαν μέρος πάνω ἀπὸ 80 θρησκευτικοὶ λειτουργοὶ καί καθηγητές Θεολογίας τῶν τριῶν παραπάνω μονοθεϊστικῶν θρησκευτῶν, πού προέρχονταν ἀπὸ τίς περισσότερες χῶρες τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Εὐρώπης, τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καί τῆς Βόρειας Ἀφρικῆς. Ὅπως τόνισε στήν ἐναρκτήριο ἀμιλία του ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

11. Βλ. <http://www.patriarchate.org/documents/speech-on-the-valedictory-farewell-reception-at-the-completion-of-the-inter-religious-conference-peace-and-tolerance-ii-in-istanbul>

12. Βλ. <http://www.ec-patr.gr/synedria>, Διαθρησκευτικὸν Σεμινάριο γιά τήν συμφιλίωσιν καί τήν εἰρήνην (16-1-2001), Δελτίο Τύπου.

ρχης, «Τά πασίγνωστα τραγικά γεγονότα τῆς 11ης Σεπτεμβρίου τοῦ λήγοντος ἔτους μᾶς ἐπιβάλλουν νά ἀποκαλύψωμεν εἰς ὅλους τούς λαούς τό εἰρηνικόν καί φιλειρηνικόν πρόσωπον τοῦ Θεοῦ καί νά διασκεδάσωμεν τήν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ Θεός εὐλογεῖ τάς ἀνθρωποθυσίας... Διά τοῦτο παρακαλοῦμεν θερμῶς ἐαυτούς καί ἀλλήλους νά ἀφήσωμεν κάθε πολιτικήν προσέγγισιν τοῦ θέματος τῆς εἰρήνης ἐκτός τῆς αἰθούσης ταύτης καί νά δώσωμεν εἰς τούς πιστούς μας καί τόν κόσμον ὅλον ἀνόθευτον τό εἰρηνοποιόν μήνυμα τοῦ ἑνός καί μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ»¹³. Βέβαια τά γεγονότα τῆς 11^{ης} Σεπτεμβρίου τοῦ 2001, ὅπως φάνηκε ἤδη ἀπ' ὅσα εἶπαμε, δέν ἀποτελέσαν οὔτε τό ὁρόσημο οὔτε τήν ἀφετηρία γιά τίς διαθρησκειακές πρωτοβουλίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου· κατέδειξαν ὅμως σαφῶς τήν ἀναγκαιότητα καί τή χρησιμότητα τῶν πρωτοβουλιῶν αὐτῶν γιά τήν ἐπικράτηση τῆς εἰρήνης καί τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης στόν κόσμο καί ἐπιτάχυναν τούς ρυθμούς τους.

Ἡ Β' Διαθρησκειακή Συνάντηση ἔλαβε χώρα στή Θεσσαλονίκη (29-30 Μαΐου 2003) ὑπό τήν αἰγίδα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί σέ συνεργασία μέ τό ἑλληνικό Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ μέσα στό πλαίσιο τῶν δραστηριοτήτων τῆς Ἑλληνικῆς Προεδρίας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης, μέ θέμα «Ὁ διαθρησκειακός διάλογος ὡς προϋπόθεση τοῦ πολιτισμοῦ τῶν πολιτισμῶν»¹⁴.

Ἡ Γ' Διαθρησκειακή Συνάντηση πραγματοποιήθηκε ἐξ ἀφορμῆς τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων τῆς Ἀθήνας στό Μαρούσι (10-11 Αὐγούστου 2004) μέ πρωτοβουλία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου καί τοῦ Ὀλυμπιακοῦ Δήμου Ἀμαρουσίου, μέ θέμα «Θρησκεία, εἰρήνη καί ὀλυμπιακό ἰδεῶδες». Στή Συνάντηση αὕτη ἐκτός ἀπό τούς ἐκπροσώπους τῶν τριῶν μονοθεϊστικῶν θρησκειῶν προσκλήθηκαν καί παρευρέθηκαν καί ἐκπρόσωποι τοῦ Βουδισμού, προκειμένου νά προβληθεῖ ἀπό κοινοῦ ἐκ μέρους τῶν ἐκπροσώπων τῶν τεσσάρων μεγάλων θρησκειῶν ἡ ἰδιάζουσα ἀποστολή τῆς θρησκείας γιά τήν εἰρηνι-

13. Βλ. «Ἡ Διαθρησκειακή Συνάντησις τῶν Βρυξελλῶν», στό *Ἐπίσκεψις* 603 (31-12-2001), σ. 7.

14. Βλ. <http://www.ec-patr.gr/arxeio/d2003-02.htm>.

κή συνύπαρξη τῶν ἀνθρώπων καί τῶν λαῶν στή νέα πραγματικότητα τῆς ἐποχῆς μας. Ὅπως ὑπογράμμισαν οἱ ἐκπρόσωποι τῶν θρησκειῶν αὐτῶν στή Διακήρυξη τοῦ Ἀμαρουσίου, «Ἀπορρίπτομεν πᾶσαν μορφήν ἐθνικιστικῶν, φυλετικῶν, θρησκευτικῶν, κοινωνικῶν ἢ ἄλλων διακρίσεων, δι' ὧν ὑποθάλλονται νοσηρά φαινόμενα μισαλλοδοξίας ἢ καί θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ, τάσεις δικαιώσεως τῶν πολεμικῶν συγκρούσεων ἢ καί τῆς ὠργανωμένης τρομοκρατίας, ἐπὶ προφανεῖ ζημία τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως τῶν ἀνθρώπων καί τῶν λαῶν. Διό καί ἀπευθύνομεν ἐκκλησίαν πρὸς τὴν πνευματικὴν ἡγεσίαν τῶν θρησκειῶν νά ἐργασθοῦν καί νά συνεργασθοῦν διὰ τὴν ἐκτόνωσιν τῶν ἐπικινδύνων αὐτῶν συγχύσεων καί ἀξιόπιστον προώθησιν τοῦ θείου θελήματος δι' εἰρήνην, κοινωνικὴν δικαιοσύνην καί σεβασμὸν τῶν θεμελιωδῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου»¹⁵.

Συμπέρασμα

Ὁ διαθρησκευτικός διάλογος τῆς Ὁρθοδοξίας μέ τόν Ἰουδαϊσμό καί τό Ἰσλάμ πού ξεκίνησε καί συνεχίζει τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἀναδεικνύει τό βάθος τῆς εὐλικρινοῦς διαθρησκευτικῆς συνεργασίας ὅχι μόνο γιὰ τὴν ὑπέρβαση τῶν ὀδυνηρῶν ἐμπειριῶν καί φορτίσεων τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ καί γιὰ τὴν ἀπό κοινοῦ ἀντιμετώπιση τῶν σύγχρονων κοινωνικῶν προβλημάτων πού συνιστοῦν ἀπειλή γιὰ τόν ἄνθρωπο καί τόν κόσμο. Ἀναφερόμενη στήν πολιτική σημασία τῶν διαθρησκευτικῶν πρωτοβουλιῶν καί δραστηριοτήτων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἢ τότε ὑπουργός Παιδείας τῆς Ἑλλάδος κ. Μαριέττα Γιαννάκου, ἐπ' εὐκαιρία τῆς συμμετοχῆς της στίς ἐργασίες τοῦ Β' Διαθρησκευτικοῦ Συνεδρίου στήν Κωνσταντινούπολη (2005), τόνισε ἐπὶ λέξει τά ἑξῆς, μέ τά ὅποια θά ἤθελα νά κλείσω τὴν παρούσα εἰσήγησή μου: «Σέ μιὰ ἐποχὴ πού κινδυνεύουμε νά ἐπιβεβαιωθεῖ σέ κάποιο βαθμὸ τό βιβλίον τοῦ Χάντιγκτον “Ἡ σύγκρουση τῶν πολιτισμῶν”, ἡ δουλειά πού

15. Βλ. <http://www.ec-patr.gr/synedria>, Διαθρησκευτικὴ Συνάντησις «Θρησκεία, Εἰρήνη καί Ὀλυμπιακὸν ἰδεῶδες» (Ἀμαρούσιον - Ἀθήναι, 10-11 Αὐγούστου 2004), Διακήρυξις Ἀμαρουσίου.

κάνει τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο σέ συνεργασία μέ μετριοπαθεῖς μουσουλμάνους, μέ τό Βατικανό, ἀλλά καί μέ ὅλα τά δόγματα, ἀκόμα καί μέ τόν Δαλάι Λάμα, προσλαμβάνει τεράστια πολιτική ἀξία»¹⁶.

16. Βλ. <http://news.pathfinder.gr/greece/news/253879.html> (23/11/2005).